

УДК 78(477) (092)

*Уляна Молчко, доцент кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ХОРОВИХ ТВОРІВ
УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ НА ВІРШІ ВІКТОРА РОМАНЮКА**

У статті розглядаються хоріві твори національних митців на слова Віктора Романюка. Аналізуючи поетичний текст, хорову фактуру, музичну мову композиторів, принципи композиційної побудови, автор прослідковує використання романтичних тенденцій та фольклорних джерел у музичних інтерпретаціях віршів В. Романюка.

Ключові слова: Віктор Романюк, хорова фактура, романтизм, фольклор.

Літ. 13.

*Ульяна Молчко, доцент кафедры музыковедения и фортепиано
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

**СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕНОСТИ ХОРОВЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ
УКРАИНСКИХ КОМПОЗИТОРОВ НА СТИХИ ВИКТОРА РОМАНЮКА**

В статье рассматриваются хоровые произведения национальных художников на слова Виктора Романюка. Анализируя поэтический текст, хоровую фактуру, музыкальный язык композиторов, принципы композиционного построения, автор прослеживает использование романтических тенденций и фольклорных источников в музыкальных интерпретациях стихотворений В. Романюка.

Ключевые слова: Виктор Романюк, хоровая фактура, романтизм, фольклор.

*Ulyana Molchko, Docent of Musicology and Piano Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko*

**STYLE FEATURES CHORAL WORKS
UKRAINIAN COMPOSER HJEMS VICTOR ROMANIUK**

In the article the choral works of national artists in the words of Viktor Romaniuk. Analyzing the poetic text, choral texture, musical language of composers, compositional principles of construction, the author traces the usage trends and romantic folk sources in musical interpretation of poetry B. Romaniuk.

Keywords: Viktor Romaniuk, choral texture, romanticism, folklore.

Постановка проблеми. Соціально-політичне життя в Україні на початку ХХІ сторіччя, відродження Церкви ознаменувало повернення суспільства до духовного життя. Відповідні зміни у громадсько-культурному середовищі вимагали глибшого розуміння засад музичного мистецтва, тож особливий інтерес справляють хоріві твори сучасних композиторів, у яких оспівується процес переосмислення значимості духовного наповнення нації, відновлення усталених та появи нових філософсько-моральних якостей особистості.

У 2013 році виповнюється 75 років від дня народження поета, публіциста, видатного сучасного громадсько-політичного діяча, народного депутата Верховної Ради України першого демократичного скликання, лауреата мистецької премії “Львівська слава” ім. М. Шашкевича, лауреата премії в галузі публіцистики ім. В. Чорновола, заслуженого працівника культури України, голови Літературно-мистецького об’єднання “Хвилі Стрия”, голови

Стрийської організації національної Спілки письменників України, голови благодійно-видавничого товариства “Щедрик”, лауреата Всеукраїнського фестивалю сучасної естрадної пісні “Пісенний вернісаж-96” та фестивалю “Пісня року-2012”, стріянина Віктора Романюка.

Різнобічний тематичний спектр віршів В. Романюка, наспівність, мелодійність, палка громадянськість та задушевність його літературного слова привернув увагу сучасних українських митців Ольгу Криволап, Миколу Ластовецького, Романа Сов’яка, Володимира Гуцака, Ярослава Бондзяка, Романа Никифоріва та інших до створення хорових творів.

Аналіз основних досліджень. Поетичний ужинок Віктора Романюка широко висвітлювався в монографіях та публікаціях українських літературознавців М. Шалати, З. Гузара, Р. Пастуха, Т. Салиги, Р. Кудліа, Б. Стельмаха, М. Парцея, Р. Лубківського, Д. Герасимчука, П. Сороки, А. Грущака та інших. Вокально-хорова творчість представлена в статтях У. Молчко,

Р. Сов'яка. Але на жаль, музично-поетичний ужинок Віктора Степановича, що ліг в основу композицій для багатоголосних колективів на сьогоднішній час не є повністю проаналізований.

Мета статті – здійснити науково-музикознавчий аналіз хорових творів М. Ластовецького, Р. Сов'яка, Я. Бондзяка та визначити вплив народнопісенної стилістики на літературно-музичні композиції.

Виклад основного матеріалу. Поетичне письмо Віктора Романюка на початку 70-х років ХХ сторіччя проходило помітне змужніння. Йому стала властива “пристрасна публіцистичність, чіткість громадянської позиції, близька душевна причетність до того, чим живуть його герої” [5, 110]. Тож особливий інтерес справляють хорові твори сучасних композиторів, у яких оспівуються духовне переродження особистості. Власне ці нові особливості його віршів захопили українського митця Миколу Ластовецького.

Микола Ластовецький (народився 1947 року) – вихованець галицької композиторської школи (клас Романа Сімовича), директор (з 1984) Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського, художній керівник та диригент камерного оркестру “Кредо” (1996 – 2000), водночас – викладач (1977), доцент (2000) Дрогобицького педагогічного інституту (тепер – педагогічний університет) ім. І. Франка, Заслужений діяч мистецтв України (1996), член Спільки театральних діячів України (1988), Національної Спільки композиторів України (1996), голова Науково-культурологічного товариства ім. В. Барвінського (1998), голова оргкомітету фестивалю класичної та сучасної музики “Дрогобич Музик Фест-97”, Всеукраїнського конкурсу юних піаністів імені Василя Барвінського (Дрогобич, 1998, 2002, 2005) – вражає сучасників своєю плідною багатогранною творчістю. У його численному доробку чільне місце займає хорова музика. Це – “Ніч” на сл. Ф. Кривіна для мішаного хору без супроводу (1967), “Поетика” – триптих на сл. М. Рильського для мішаного хору без супроводу (“На білу гречку впали роси”, “Поле чорне”, “Спи в своїй білій постелі”) (1968), “Від Карпат” на сл. А. Малишка для мішаного хору без супроводу (1972), два жіночих хори без супроводу (“Нічка тиха і темна була”, сл. Л. Українки, “На сіре тло проміння впало” сл. П. Маха) (1974), чотири мішаних хори без супроводу на сл. П. Перебийноса (“Дерево вічності”, “Дві зорі цвіло у небі”, “Падав сніг”, “Ніч у полі”) (1996), три чоловічі хори без супроводу на сл. В. Романюка (“Отча криниця”, “Де ти, ладо чорнобрива”, “Мужицька доля”) (1997 – 1998), “Вчені казки” для мішаного хору а

cappella на слова Ф. Кривіна (1969, 2003), “Святий Боже” для мішаного хору а cappella (2000), “Богородиця” для мішаного хору а cappella (2000), “Христос Воскрес!” (Великодня пісня) на сл. Н. Лехновського (2006), “Дивувалась зима”, “Червона калино, чого в лузі гнешся?” на сл. І. Франка (2006), “Ми власної долі Каменярі” на сл. М. Белея (2006) [3].

Поезія В. Романюка яскраво відтворює його життєво-духовний досвід, все що пройшло крізь пережиття митця. До таких композицій належить волинський цикл “Спрагла ріка”. Дослідник творчості В. Романюка Мирон Парцей відзначає, що в ньому “відчувається ущільненість образної тканини, економне витрачання зображувальних засобів. Підтекст не скритий ні за символами, ні за ускладненими філософськими сентенціями чи туманом підсвідомого. Навпаки, кожен твір характеризує простота і гранична виразність” [7, 43]. Вірш “Отча криниця”, котрий увійшов до згаданого циклу, пройнятий синівською любов’ю поета до своїх родинних витоків, рідного волинського краю. Щирість і душевність характеру поезії захопила М. Ластовецького і спонукала до створення однойменного хору для чоловічого складу.

Для розкриття настрою поезії В. Романюка М. Ластовецький у хоровому творі “**Отча криниця**” застосовує багатство фольклорних традицій. Композиція написана у куплетній формі, що споріднює її з народнопісенними зразками. Автор використовує перший, другий і четвертий куплети, задля змістової цільності та яскравого розкриття образної наснаги поезії. Тональність g-moll, повільний темп Andante підкреслюють розповідний тон висловлювання вірша. Композитор, застосовуючи тембральне багатство чоловічих голосів, надає творові ліро-епічного характеру. У музичній фактурі переважає як канонічний вступ голосів, так і плавне терцове та секстове ведення вокальних ліній. Хору М. Ластовецького властива мелодизація музичної тканини, яка досягається шляхом застосування плавного звукового руху, переважання восьмих вартостей, які співпадають з словесними складами.

Кульмінація припадає на музичну інтерпретацію поезії останнього куплету. Для передачі емоційного підйому композитор вдало користується поліфонічними прийомами та однорядними інтонуваннями. Після короткої фермати М. Ластовецький вводить лаконічну коду, котра будується на початковому тематичному матеріалі. Динаміка pp, напруженість гармонічного g-moll, повторювальність короткої віршованої фрази

“Мандрувала снами батьківська криниця” у різних регістрах, звукове *diminuendo*, заключний вигук “Гей” на *ppp* підсилюють поетичні роздуми В. Романюка про одвічні життєві та родинні цінності.

Вірш “**Де ти, ладо чорноброва**” належить до ліричних поезій раннього періоду творчості Віктора Романюка. Оспіване митцем кохання породжує оптимістичні почуття. Саме Микола Ластовецький обирає його за поетичну першооснову для однойменного хорового твору.

Розпочинає композицію для чоловічого складу восьми тактовий вступ, який будується на коротких посліпках. Озвучення поетичного тексту припадає на соло тенора. Композитор для передачі ліричного характеру поезії щедро мелодизує вокальну палітру хору. Він застосовує пісенно-аріозний тип композиції.

Другому куплету надає схвильованого характеру поліфонізація музичного викладу та тональність *d-moll*. Відтінюючи поетичний текст, де оспівуються очі, які дивляться “з глибини заблуканих ночей”. Музична тканина динамізується шляхом синтезу музичної та поетичної інтонації, однорідному акордовому викладу. Введення композитором нового поетичного тексту “В глибину закоханих ночей” поглиблює настроєву сторону ліричного хорового твору.

Заключна частина насичена глибокими душевними музичними інтонаціями, які вияскравлюють поезію В. Романюка. Нашарування вокальних ліній у хоровій фактурі, що збагачуються окремими поліфонічними прийомами підкорені розкриттю образного змісту вірша.

Завершується твір невеликою кодою, яка ґрунтується на музичному початковому матеріалі вступу цементує його і поглиблює загальний образний зміст хорової композиції.

Своє поетичне натхнення Віктор Романюк черпає з багатї скарбниці народного фольклору. Як слушно зауважує Мирон Парцей “Зачарований багатим світом фольклору, молодий автор (В. Романюк – У. М.) намагається виробити власне поетичне бачення і його твори приваблюють юнацькою свіжістю сприйняття” [7, 40]. Вірш “Мужицька доля” (За народними мотивами), що увійшов до книги “Калинові коні”, вражає своєю бунтарською енергетикою, яка властива характеру митця. Крізь весь твір проходить поетичний образ коня. Власне він “найчастіше асоціюється з мотивом боротьби за волю” [13, 10] в творчості В. Романюка. Вірш “Мужицька доля” заповнив М. Ластовецького своєю експресивною свободололюбивою стихією вже з перших рядків, де автор пише: “Стугоніли

коні по мужицькій долі/Та й стоптали вранці буйне жито в полі/Ой ви, коні, коні, карі коненята,/Як же мужикові теє жито жати?” [7, 97].

Тонко відчуючи фольклорне підґрунття поезії, композитор творчо переосмислює його в хоровий твір для чоловічого складу “**Мужицька доля**”.

Дотримуючись народнопісенних традицій, автор застосовує куплетну форму, повторюючи двічі третій і четвертий рядки куплетів. Художньо-образ світ вірша спонукав М. Ластовецького до вибору характерний музичних засобів. Увесь твір пронизаний ритмічною пульсацією шістнадцятих вартостей в розмірі 3/8, котрі припадають на сильні та відносно сильні долі в такті. Емотивні паузи, що переривають короткі вартості, додають музичному розвитку енергійної завзятості. Вокальним партіям властивий пісенний мелодизм вузького діапазону. Плавним ходам від тоніки до терцового звуку характерне дрібне ритмічне групування, що забезпечує вияскравлення образного динамізму.

Автор оригінально застосовує народнопісенну поліфонію. Вокальні лінії канонічно проходять через усі регістри чоловічого складу, підкреслюючи густими тембральними барвами суворо-мужній настрій поетичної першооснови. Окремі багатоголосні пласти утворюють пульсуюча лейтримічна формула хору, довготривалі, заліговані звуки, підголоскові елементи, на тлі яких композитор виводить загострено драматичні вокальні фрази хорових партій. Ці поліфонічні прийоми є не тільки елементом фактури, але й важливою рушійною силою.

У процесі музичного розвитку композитор змінює лейтримічну формулу, заповнюючи місця з паузами шістнадцятковими вартостями. Цим М. Ластовецький підкреслює зростаючий поетичний динамізм настрою вірша В. Романюка.

Третій куплет автор вияскравлює зміною тональності з *e-moll* на *f-moll*, динамічним ростом від *f* до *ff*, *fff*. Кульмінація твору припадає на поетичні слова “Гарцювали карі. Гарцювали вволю”, де композитор поєднує два варіанти лейтримічної формули (паузи і без них), чим поглиблює образно-емоційного зміст. Піднесено-вольовий характер Романюкової поезії підкреслюється композитором кінцевим вигуком “Гей” та виконавською ремаркою “гучним свистом”. Цей елемент споріднює твір з взірцями історичних пісень українського народу.

Хорові твори М. Ластовецького на вірші В. Романюка побачили світ у 1997 – 1998 роках, коли Україна йшла шляхом незалежної держави.

Неофольклорні стилістичні особливості цих композицій глибоко розкривають внутрішній поетичний підтекст – утвердження націотворчих процесів.

Оспівування окреслених високих духовних ідеалів відображено в хорових творах українських митців на вірші Віктора Романюка.

Діяльність диригента, професора Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка Романа Сов'яка впродовж багатьох років була спрямована на розбудову Української незалежної національної держави та виховання молодого покоління в душі любові й глибокої поваги до історичної слави нашого народу, рідної культури. Будучи автором збірника творів для чоловічого хору “Зродились ми великої години” [10], мистець прислужився до якісно нового збагачення композицій патріотичної тематики.

Потужним імпульсом роботи у хоровому жанрі стала поезія В. Романюка, з якою композитор досягнув творчої самобутності, оригінальності авторського стилю. Вірш визначного громадсько-політичного діяча Підгірського краю “Повстанці” ліг в основу хорової композиції “**Українські повстанці**” та був прочитаний ним на урочистій Академії з нагоди 60-річчя УПА в м. Стрию 14 жовтня 2002 року. Виступаючи на святі, Віктор Степанович зазначив, “... я пишаюся, що родом з повстанського краю, що моя близька родина була причетна до оунівського і повстанського руху на моїй рідній Волині” [9, 571 – 572]. Літературний твір, у якому оспівуються героїчні подвиги цвіту української нації, заповонила Романа Петровича своєю зголоною правдивістю та незнищеною духовною енергією національних борців.

Поетичний образ Романюкових героїв-повстанців композитор втілює у хорі для чоловічого складу в супроводі фортепіано. Куплетна форма, повторення двічі останніх рядків віршованих строф, надає творові структурної простоти і наближує до народно-пісенних зразків.

Розпочинає хорову композицію лаконічний вступ. Переважання в музичній тканині одновисотних октавно-акордових інтонацій, вольового пунктирного ритму налаштовують слухача на твір, у якому оспівуються жертвні подвиги, непереможна слава Українських Героїв. Але разом з тим для поета вони “Наче рання весна, – молоді, / Дужі й смілі, неначе спартанці” [9, 573].

Унісонний хоровий вступ, тональність d-moll підкреслюють урочисто-закличний тон вірша. З другого речення автор застосовує чотириголосний виклад, який надає творові піднесеного характеру.

Акордова хорова фактура, чітка ритмічна організація, закличні інтонації підкреслюють пафосний тон висловлювання в поетичній першооснові. Карбовані співзвуччя фортепіанного супроводу надають маршових ознак величально-патріотичній літературно-музичній композиції. Р. Сов'як передаючи непереможність національних Героїв, завершує хор в D-dur, чим утверджує провідну поетичну думку В. Романюка – сила духа нашого народу в свободі, волі, за що боролися та віддали життя сотні повстанців.

Вперше хоровий твір побачив світ у збірнику “Святися, Україно вільна!”, що був опублікований дрогобицьким видавництвом “Посвіт” у 2006 році [12, 47].

У хоровому творі “Вітальна” Ярослава Бондзяка, керівника ансамблю “Підгір'я” стрийського Будинку працівників освіти, викладача Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського, яскраво проступає карпатський фольклорний колорит. Мелодика композиції забарвлена високими шаблями гуцульського ладу, ритмічними акцентами коломийкових інтонацій. Проникаючи в піднесено-радісний настрій поезії, де поет оспівує велич рідних Бескидів, сучасний культурно-освітній діяч створює хоровий твір з маршовою динамікою у поєднанні з елементами народного мелосу.

Висновок. Хорові композиції М. Ластовецького, Р. Сов'яка, Я. Бондзяка на вірші Віктора Романюка збагатили національну музичну скарбницю високопрофесійними творами та глибоко опираються на стилістику української народної музики та скеровані на виховання молодого покоління патріотами рідної землі.

1. Дем'ян Г. Українські повстанські пісні 1940 – 2000 років / Г. Дем'ян – Львів-Київ, 2003. – 516 с.

2. Кияновська Л. Стилльові тенденції у Львівській композиторській школі 80 – 90-х років / Л. Кияновська // Мистецькі обрії 99 (Альманах АМУ). – 2000. – Т. 2. – С. 131 – 140.

3. Ластовецький Микола Адамович // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.composersukraine.org/index.php?id=461>

4. Ластовецький М. Чоловічі хори без супроводу на слова Віктора Романюка / М. Ластовецький. – Тернопіль: “Астон”, 2002. – 24 с.

5. Парцей М. Ну що б, здавалося, слова... / М. Парцей. – Стрий: Щедрик, 2007. – 479 с.

6. Парцей М. Слово, що стало долею / М. Парцей // Романюк В.С. Твори у п'яти томах. Сузір'я калини. – Стрий: Щедрик, 2007. – Т. 1. – 648 с.

7. Романюк В. Твори у п'яти томах. Сузір'я калини /В. Романюк – Стрий: Щедрик, 2005. – 648 с.
8. Романюк В. Твори у п'яти томах. Квітень. Інтимні мотиви /В. Романюк – Стрий: Щедрик, 2006. – 688 с.
9. Романюк В. Твори у п'яти томах. На перехрестях долі/В. Романюк – Стрий: Щедрик, 2006. – 712 с.
10. Сов'як Р. Зродились ми великої години: Авторський збірник творів для чоловічого хору/Р. Сов'як – Дрогобич: Коло, 2003. – 95 с.
11. Сов'як Р. Передне слово/Р. Сов'як// Микола Ластовецький. Чоловічі хори без супроводу на слова Віктора Романюка. – Тернопіль: "Астон", 2002. – С. 3 – 4.
12. Сов'як Р. Святися, Україно вільна!: Авторський збірник творів для чоловічого хору/ Р. Сов'як – Дрогобич: Посвіт, 2006. – 75 с.
13. Шалата М. Калинові коні поета / М. Шалата// Романюк. В. Вибрані твори у двох томах. Том Перший. – Стрий: Щедрик, 1998. – С. 3 – 11.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013

УДК 78.071.1:821.161.2

Андрій Славич, старший викладач кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ХУДОЖНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ Т. ШЕВЧЕНКА У КОМПОЗИТОРСЬКІЙ ТВОРЧОСТІ

У статті визначаються основні художні аспекти інтерпретації творів Т. Шевченка в хорівій творчості українських композиторів, визначальне місце його окремих поезій. Автор опирається на існуючі музикознавчі та джерелознавчі роботи з цього питання і робить свої власні висновки.

Ключові слова: композитор, хоріві твори, хоріві засоби.

Літ. 8.

Андрей Славич, старший преподаватель кафедры музыковедения и фортепиано
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ Т. ШЕВЧЕНКО В КОМПОЗИТОРСКОМ ТВОРЧЕСТВЕ

В статье определяются основные художественные аспекты интерпретации произведений Т. Шевченко в хоровом творчестве украинских композиторов, определяющее место его отдельных поэзий. Автор опирается на исследования музыковедов, научные работы по этому вопросу и делает свои собственные выводы.

Ключевые слова: композитор, хоровые произведения, хоровые средства.

Andriy Slavych, Senior Lecturer of Musicology and Piano Department
Drohobych State Pedagogical University
by I. Franko

ARTISTIC INTERPRETATION OF WORKS OF T. SHEVCHENKO IN MUSICIANS' CREATIVITY

In the article the basic artistic aspects of interpretation of T. Shevchenko's works are determined in choral work of the Ukrainian composers, decisive place of his separate poetries. An author leans against existing musicological and science of sources studies on this question and does the own conclusions.

Keywords: composer, choral works, choral facilities.

Постановка проблеми. Основа творчості митця (а значить, і сила та правда) – в правдивому зображенні реального життя. Тому, в переддень 200-річного ювілею з дня народження Т.Г. Шевченка, нас сьогодні хвилює творчість геніального сина України. Гортаючи безсмертні твори поета, усвідомлюєш, що його вірші позначені мелодійністю, яка сприяє їхньому втіленню в

музиці. Технологія відбору емоційного враження від прочитаних митцями поезій Тараса Григоровича для створення хорівій твору ховається у тонкому музичному відчутті Шевченком гармонії природи, її вічної музики!

Аналіз основних досліджень і публікацій. Важливе місце серед публікацій до теми дослідження займають праці М. Гордійчука, П. Козицького, які досліджували фольклорні